

SA's Leading Past Year

Exam Paper Portal

STUDY

You have Downloaded, yet Another Great Resource to assist you with your Studies 😊

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

SA EXAM
PAPERS

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA PELE (FAL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

PUDUNGWANA 2017

MATSHWAO: 70

NAKO: Dihora tse 2

Pampiri ena e na le maqephe a 18.

DITAELO LE TLHAHISOLESERING HO MOHLAHLAHOBUWA

Pampiri ena e fupere tlhahisolesering e latelang:

Bala ditaelo tsena ka hloko pele o araba dipotso.

1. O SE KE wa latella ho bala pampiri yohle. Tadima karolo e hlahisang dikahare tsa pampiri leqepheng le latelang, mme o tshwaye dinomoro tsa dipotso tse thehilweng dibukeng tseo o ithutileng tsona. Ka mora moo o bale dipotso tseo, o nto getha tseo o lakatsang ho di araba.

2. Pampiri ena e arotswe DIKAROLO TSE NNE, e leng:

KAROLO YA A:	Pale/Nobele/Novele	(35)
KAROLO YA B:	Tshwantshiso/Terama	(35)
KAROLO YA C:	Dipalekgutshwe	(35)
KAROLO YA D:	Dithothokiso	(35)

3. Araba dipotso TSE PEDI feela. Potso E LE NNGWE ho tswa dikarolong le ha e le DIFE TSE PEDI.

KAROLO YA A: PALE/NOBELE/NOVELE

Araba potso ya pale/nobele/novele eo o ithutileng yona.

KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA

Araba potso ya tshwantshiso/terama eo o ithutileng yona.

KAROLO YA C: DIPALEKGUTSHWE

Araba dipotso tsa dipalekgutshwe ka BOBEDI.

KAROLO YA D: DITHOTHOKISO

Araba dipotso tsa dithothokiso ka BOBEDI.

Sebedisa lenanennetefatso bakeng sa tataiso.

4. Latela ditaelo tse qalong ya KAROLO E NNGWE le E NNGWE ka hloko.

5. Nomora dikarabo tsa hao jwalo ka ha dipotso di nomorilwe pampiring ya dipotso.

6. Qala KAROLO KA NNGWE leqepheng LE LETJHA.

7. O eletswa ho sebedisa nako ka moo ho sisintsweng: Sebedisa metsotso e 60 ho ngola karolo ka nngwe.

8. Ngola ka mongolo o makgethe o balehang.

LEQEPHE LA DIKAHARE:

Leqephe lena le tla o thusa ho kgetha dipotso tseo o lakatsang ho di araba, ntle le hore o bale pampiri kaofela.

KAROLO YA A: PALE/NOBELE/NOVELE		
Araba potso ya pale/nobe/novele eo o ithutileng yona.		
NOMORO YA POTSO	MATSHWAO	LEQEPHE
1. <i>Mahlale a kopane Lekwa</i>	35	5
2. <i>Bosweu ba Lehlwa</i>	35	7
3. <i>Sehlekehleke sa Deidro</i>	35	9
KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA		
Araba potso ya tshwantshiso/terama eo o ithutileng yona.		
4. <i>Sefi</i>	35	11
KAROLO YA C: DIPALEKGUTSHWE		
Araba dipotso KA BOBEDI tsa dipalekgutshwe.		
5.1 'Ha e lale'	18	13
5.2 'Mphelehetse'	17	14
KAROLO YA D: DITHOTHOKISO		
Araba dipotso KA BOBEDI tsa thothokiso.		
6.1 'Mantaha hoseng'	18	16
6.2 'Kgaeyane'	17	18

LENANENNETEFATSO:

Sebedisa lenanennetefatso lena ho nnetefatsa hore na e fela o arabile dipotso tse hlokehang.

KAROLO	NOMORO TSA DIPOTSO	PALO YA DIPOTSO TSE LOKELANG HO ARAJWA	TSHWAYA (✓)
A: PALE/NOBELE/NOVELE Dipotso tse kgutshwane	1–3	1	
B: TSHWANTSHISO/TERAMA Dipotso tse kgutshwane	4	1	
C: DIPALEKGUTSHWE Dipotso tse kgutshwane	5.1–5.2	1	
D: DITHOTHOKISO Dipotso tse kgutshwane	6.1–6.2	1	

ELA HLOKO: Etsa bonnete ba hore o arabile dipotso tse karolong TSE PEDI feela.

KAROLO YA A: PALE/NOBELE/NOVELE**POTSO YA 1: MAHLALE A KOPANE LEKWA – DN Katsie**

Kgetha mme o arabe potso E LE NNGWE e itshetlehileng bukeng eo o ithutileng yona selemong sena.

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng paleng yohle.

TEMA YA A

Le tla ntjhabela hole lena letsatsi. Letona le neng le mpheleheditse le itse ke nke mmila ona. Feela banna, pula e ile ya fafatsa, mme hlabathe lena le a tshwasa, le a tetebela, le tla ntsamaisa butle.

'Ha e le Sekgukguni yena, e tla be e le hore o a hlanya haebenyang o hopola hore nna ke tla arolelana le yena tjelele ena. Le ho leka, ena ke ya ka ke le mong. 5
Ha ke na mosebetsi le ha eba o shwelletse ka lebitleng ka mane ... eo taba ke ya hae a le mong, ebile o tla be a nthusitse ...!'

Sekgukguni ha a bona shwalane e tiya, metsotso e ja babedi, Mananyetsa a sa bonahale, a rera ho tswa ka lebitleng leo e saleng a paqama ka ho lona tsatsi lohle. 10
Tlala le lenyora di iphile matla. Pula ke ena e ntse e fafatsa, mme Mananyetsa ha a bonahale. A botha naheng, thokwana le motse.

- 1.1 Baphetwa bana ba qotsong ba fihletse kae mohlang ba neng ba fihla motseng wa morena Ramoroko? (1)
  - 1.2 Sepheo sa Sekgukguni le Mananyetsa sa ho etela motse wa ha Ramoroko, e ne e le sefe? (1)
  - 1.3 Hobaneng Sekgukguni a ileng a dula nako e telele hakaalo ka lebitleng? (1)
  - 1.4 Bolela molemo oo pula ena e fafatsang, e bileng le wona ho Sekgukguni. (1)
  - 1.5 Hobaneng ha Mananyetsa a ne a batla hore letsatsi le mo tjhabele a se a le hole? (1)
  - 1.6 Hlalosa kamoo kamohelo ya Mananyetsa ya ha a ne a qala ho fihla ha morena Ramoroko e bileng kateng le ya bobedi ha ho ne ho se ho kgutluwa mabatleng? (2)
  - 1.7 Ho botha ha Sekgukguni naheng ho re senolela eng ka semelo sa hae? (2)
  - 1.8 Nehelana ka bohlokwa ba boipuiso ba Mananyetsa qotsong e ka hodimo. (2)
  - 1.9 Bolela hore polelo e latelang ke NNETE kapa MAFOSI, o be o nehelane ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- Mananyetsa ke mophetwa ya tjitja. (2)

- 1.10 Ho ya ka ditaba tsa qotso e ka hodimo, diketsahalo di etsahalla tikolohong ya mofuta ofe? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 1.11 Hlalosa kamoo ketsahalo ya ho qhekella mofumahadi wa morena Ramoroko e ntsheditse kgothano pele kateng. (2)
- 1.12 Nehelana ka lebaka le dumellanang le polelo e latelang.
Tumelo ya batho ba motseng o qotsong, e thusitse tharahanong ya diketsahalo paleng ena. (2)
- 1.13 Sekaseka ntlhakemo ya mongodi malebana le boqhekanyetsi paleng ena. (3)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng paleng yohle.

TEMA YA B

A robala. A hla a kgaleha haholo hoo le ho ingwaya a sa kang a ingwaya ha matsetse le ditshitshidi di mo bokanetse bosiu ho mo nwa madi.

Tsatsi la mo tjhabela ka hanong. A tsoha, mme ya be e le hona a ipotsang hore hana o qetetse a le ho kae, a na le mang, a etsang. A tlelwa ke monahano wa tjehelete ya hae. 5

Hoba mosadi a fihle, a e latola bosehla, a re ha a tsebane le tjehelete yena. Motho wa rona a tshoha ha mosadi a qeta ho hlalosa sebopeho le moaparo wa moeti ya neng a le moo ka la maobane. A tseba, a ba a fumana ntle le pelaelo hore eo e ne e le mang.

A qhaneha pere, a potlakela ka toropong, kapa re ka re seteitjheneng hobane toropo e ne e le siyo mehleng eo. A hopola hore mohlomong ka lehlohonolo a ka kgabeletsa monna eo moo. O fihlile a nna a qamaka. 10

- 1.14 1.14.1 Bolela lebitso la mophetwa eo ho buuwang ka yena qotsong. (1)
- 1.14.2 Hobaneng mophetwa eo o mmoletseng ho 1.14.1, a ile a robala ka tsela e hlalotswang qotsong? (1)
- 1.14.3 Mosadi wa mophetwa eo o mmoletseng ho 1.14.1, ha a tla fihla o ne a tswa kae? (1)
- 1.15 Karaburetso e sebedisitsweng seratswaneng sa pele qotsong, e o thusa jwang ho utlwisisa boemo boo Mananyetsa a neng a le ho bona? (2)
- 1.16 Ho fihla ha moeti eo ho buuwang ka yena qotsong, ho ntsheditse pale pele ka tsela efe? (2)
- 1.17 Polelo ena, 'tsietsi e hlaha mabaka a fokola' e dumellana jwang le ketso ya hore Sekgukguni a utswa mokotla wa tjehelete ha Mananyetsa? (2)
- 1.18 Ke lebaka lefe le entseng hore mongodi a diehise kopano ya ho qetela ya Mananyetsa le Sekgukguni? (2)
- 1.19 Ho ya ka maemo a phedisano, na mokgwa wa ho iphedisa wa Sekgukguni le Mananyetsa o amohelehile? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)

[35]

POTSO YA 2: BOSWEU BA LEHLWA – Sello Moroe

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng paleng yohle.

TEMA YA C

Selemong se latelang re ne re ilo etsa sehlopha sa borobong, empa re ne re haella. Puse le Tshiu ba ile ba tloha sekolong sena sa rona ba ya moo nke keng ka bolela hoba ha ba a ka ba re bolella ho hang; empa ha e le mona Letsumahole ba ne ba le siyo hohang. Ha e le nna le Lerato re ne re ithatanela ha monate ho se lebote, re bile re se re nkane jwalo ka metswalle; hohle moo re tsamayang re ne re le mmoho. Hoo batho ba bangata ba neng ba nahana hore re bana ba motho kapa ba leloko. 5

Ntatae o ne se a eletswe se nkang sebaka mahareng a rona. Qalong o ile a bonahala a sa thabela ntho eo, a bile a se a sa rate ha ke ba etela, empa ha nako e ntse e eya ke ha e se e le yena ya neng a re eletsang nthong tse ngata, haholoholo ka maratonyana ana a kenyang batjha ditsietsing. Hoba a ikgodise hore ha ke moshemane ya ditshila, a ntokollela tsohle, a nkuka ke le motswalle wa Lerato, empa le ha ho le jwalo, a nna a hlokomela hore ha ho le lebe leo re le etsang. Ke ne ke se ke eya habo Lerato kamoo ke ratang, ke se ke ba tlwaetse ke bile ke ba utlwisisa. 10

- 2.1 Ke eng e neng e etsa hore Hlomi a ithatanele ha monate le Lerato selemong seo? (1)
  - 2.2 Ke lebaka lefe le neng le etsa hore batho ba nahane hore Hlomi le Lerato ba a amana? (1)
  - 2.3 Hobaneng qalehong ntate wa Lerato a ne a sa thabele kamano ya Lerato le Hlomi? (1)
  - 2.4 Selemong seo ho buuwang ka sona qotsong, Firi yena o ne a le hokae? (1)
  - 2.5 Ke dintho dife TSE PEDI tseo Lerato le Hlomi ba neng ba tshwana ka tsona? (2)
  - 2.6 Ke kgohlano ya mofuta ofe dipakeng tsa Dineo le Lerato, e neng e ka tliswa ke ha Hlomi a ne a ka bonwa kgafetsa a na le Dineo? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
  - 2.7 Nehelana ka tsela E LE NNGWE eo mongodi a e sebedisitseng ho senola botho ba baphetwa paleng ena? (1)
  - 2.8 Polelo ena, 'motsheha kgarejana ke monyadi wa yona,' e dumellana jwang le ho nyalana ha Hlomi le Dineo? (2)
  - 2.9 Ditaba tsa qotso ee di re totobaletsa mehla efe ya diketsahalo? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
  - 2.10 Bolela hore polelo ena ke Nnete kapa Mafosi, o be o nehelane ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- Boitshwaro ba Hlomi bo ile ba fetoha ka mora kamano ya hae le Lerato. (2)

- 2.11 Na Dineo o entse hantle ka ho dumela ho nyalwa ke Hlomi ka mora lefu la Lerato? (2)
- 2.12 Mongodi o tlišetsa mmadi maikutlo afe ka ho phethela pale ee ka tsela eo a e phethetseng ka yona? (2)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng paleng yohle.

TEMA YA D

Ke ne ke se ke atolositse ntlo, ke e kgabisitse hantle, ho bile ho ena le thepa e bonahalang, ho hlile ho bonahala tswelopele, kgotso e hlile e wetse ka lapeng, ha e se nna feela ha ke hopola Lerato. Sweubalehlwa o ne a se a le lemo tse pedi le kgwedi tse robong, a le bohlašana le ho thibana ka baka la Trompi. Nako e kgolo ba ne ba le mmoho, a mo bapadisa ha monate ha yena a ne a mo tshehisa haholo, ka ba ka hopola ha e sa le nna. Ke ne ke ikemiseditse ho ba betlela bokamoso le ho ba neha bophelo bo monate kamoo nka kgonang. 5

E ne e le Sontaha ha ke tsamaya ho ya habo, ha Fibane. Re iphotlile, mme re itokiseditse ho ya kerekeng. Sweubalehlwa o ne a tsamaya, a matha, ke mo lelekise, e re ha ke mo tshwara, ke mo kuke ke mo tsikinyetse, a tshehe ha monate, e re ha a keketeha jwalo, ke bone mmae ka mahlong, hang ke utlwe meokgo e tlala ka mahlong, e be ke mmeha fatshe e le hore a se elellwe tsena tsohle, ke itshware ho fihlela ke kgutlela madulong. Eitse ha re fihla ba mo thabela jwalo ka mehleng. Ka makala ha mma Lerato a nneha lengolo, mme ka bona hore e ne e le la Lerato. 10

- 2.13 Ka mora lefu la Lerato, Sweubalehlwa o ile a ya ho dula hokae? (1)
- 2.14 Ho ya ka diketsahalo tse qotsong, hobaneng ha Hlomi a ne a etetse ha Fibane? (1)
- 2.15 Ke eng e neng e ferekanya maikutlo a Hlomi ha a sheba Sweubalehlwa? (1)
- 2.16 Sepheo sa mongodi ke sefe ka toro ya Hlomi tlhekelong ya pale ee? (2)
- 2.17 Karaburetso e sebedisitsweng qotsong ee, moo Hlomi a bapalang le Sweubalehlwa e sebedisitswe ka sepheo sefe? (2)
- 2.18 Hlalosa kamoo tlholo e totobatswang kateng paleng ena. (2)
- 2.19 Diketsahalo tsa qotso ee di re hlahisetsa mothinya o sa lebellwang jwang pakeng tsa malapa ana a mabedi? (2)
- 2.20 Kamano ya lelapa labo Hlomi le la ha Fibane, e re ruta eng maamong a phedisano? Tshehetsa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- 2.21 Sekaseka kamoo mongodi a bontshang kateng seabo sa tikoloho leratong la Hlomi le Lerato paleng ena. (3)

[35]

POTSO YA 3: SEHLEKEHLEKE SA DEIDRO – VT Masima

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse tla e latela tse thehilweng paleng yohle.

TEMA YA E

Chikano o fihlile motseng wa Oshakati hoseng, a ingodisa hoteleng ya Riwenzonia e le morekisi wa thepa ya tswang Afrika. Ha a se a intjhafaditse ka ho ikinela ka bateng ya metsi a futhumetseng ha monate, a tswa tlong ya hae ho leba moo ho jellwang teng kaha a ne a se a lapile haholo. Ke eo he a kena ka tlong ya ho jela a tatile empa ka ho makala, a fumana e omme ho se le ha e le setshosanyana feela ha e se ngwanana ya neng a dutse a le mong tafoleng e sekgutlong sa ntlo. Chikano a sheba ngwanana enwa ka ihlo le ntjhotjho, a ipotsa dipotso di le ngata ka nonyana ena e duletseng ho nwa veini e le nngwe hoseng hakaalo le hona. 'E be pabala ee e dula hona moo hoteleng?' A ipotsa, mme e re kaha e ne e le tjaka e sa ikgalaleng, a phaka ho tsamaela ho yena, meno a se a a betlile seka a ntjanyana e leka ho itshena. 5

'Banna, banna, ebang ke sa bone lengeloi mona, ke tla a lahlela kwana mahlo ana a ka!' O bua jwalo hlathe e se e lelekisa tsebe, letsoho e se e le le loketseng ho dumedisa. Ao, a le amohela ka diatla tse pedi ngwanana ya jwalo, a se a bobotheha jwalo ka mofumahadi ya tefisitsweng, ya botswa ho qeta. 10 15

- 3.1 3.1.1 Mophetwa enwa eo Chikano a mo thabetseng qotsong ke mang? (1)
- 3.1.2 Mophetwa eo o mmoletseng ho 3.1.1, o ne a tsebe jwang hore Chikano o tla fihla hoteleng letsatsing leo? (1)
- 3.2 Ke lebaka lefe le neng le entse hore Chikano a ye moo Oshakati? (1)
- 3.3 Ke mokgabisopuo ofe o sebedisitsweng mantsweng a sehelleltsweng mola polelong e latelang? Mokgabisopuo oo o sebedisitswe ka sepheo sefe? (2)
- 'Banna, banna, ebang ke sa bone lengeloi mona, ke tla a lahlela kwana mahlo ana a ka!' (2)
- 3.4 Mongodi o sebedisitse lewa lefe ho re totobaletsa semelo sa Chikano qotsong ee? Nehelana ka lebakala karabo ya hao. (2)
- 3.5 Ke ketsahalo efe E LE NNGWE, e bontshang hore leeto leo la Chikano la Oshakati le bile le ditlamorao tse bosula? (1)
- 3.6 Ke bofokodi bofe bo tsebahalang ba Chikano, bo totobatswang ke ditaba tsa qotso ee? (2)
- 3.7 Botle ba kgarebe eo ho buuwang ka yona qotsong ee, bo thusitse Chikano jwang thomong ya hae moo Namibia? (2)
- 3.8 Hlalosa kamoo leeto la Chikano la Oshakati le bileng le molemo kateng diphuputsong tsa hae Botswana? (2)
- 3.9 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o nehelane ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- Ramaqiti e ne e le phiri e ipatileng lekokong la nku. (2)

- 3.10 Ho Chikano le mophetwa eo o mmoletseng ho 3.1.1 mophetwa wa tlatsetso ke mang paleng ee? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 3.11 Tiisa polelo e latelang ka lebaka.
Diketsahalo tse etsahetseng Oshakati di totobatsa ho eketseha ha kgohlano paleng ena. (2)

MMOHO LE

Boela o bale qotso e latelang ka hloko, o nto araba dipotso tse tla e latela.

TEMA YA F

'Kereke ee yona ya Ilizwe nka e fumana hokae?' Ho botsa Chikano hape.
'Ha ke tsebe ho na le kereke e jwalo mona lefatsheng la rona, Chikano. Empa he le yona ke tla ke ke e fuputse.'
'Ke a leboha, monghadi.'

Ke ka mora metsotso e ka bang mashome a mabedi a ho haola le toropo ya Seruwe ha Chikano a tla eellwa hore o ntse a latelwa hohle moo a yang. A hopola jwale hore koloi ena e mmala o motala e latelang ya hae, ke ka makgetlo a mangata a e bona empa a sa e natse. Le ha ho le jwalo, a hopola hore ka mohlomong Ramaqiti o ntse a mmeile leihlo ka kgopolo ya hore yena Chikano a ka tshoha a ikentse tsietsing eo a sa tlo tseba ho intsha ho yona. Ereka sephethephethe seterateng sena se ne se batla se fokola, Chikano a phakisa ho ya fihla makopanong a diterata empa ka ho panya ha leihlo, diroboto tsa hlahisa bofubedu, mme a tlameha ho emisa. Ha a ne a emisa jwalo, o ne a thabetse ho fumana monyetla wa ho hlahlobisisa koloi ena e ikentseng mohatla wa hae empa thabonyana eo ya hae, ya fella boyeng jwalo ka mofufutso wa ntja ha a hlokomela hore koloi eo, e tletse dinkge tsa banna tse bonahalang hantle hore ha di na moya wa Modimo dipelong tsa tsona. 5 10 15

- 3.12 Diketsahalo tse qotsong di etsahalla naheng efe? (1)
- 3.13 Ke eng eo Moatemirale Makhanda (Zero) a neng a sa e tsebe ka mophetwa ya ntseng a buisana le Chikano qotsong ee? (1)
- 3.14 Amanda o ne a amana le moruti ofe wa kereke ya Ilizwe Mission, mme kamano ya bona e ne e le ya mofuta ofe? (2)
- 3.15 Diketsahalo di ile tsa nka mothinya ofe o sa lebellwang mohla mobishopo Biala a neng a etetse ha Katriena? (2)
- 3.16 Ke dintho dife TSE PEDI tse nnetefatsang hore e hlile ditaba tse qotsong, di etsahalla tikolohong ya ditoropong? (2)
- 3.17 Ke ntho efe e neng e ke ke ya thabisa Mobishopo Biala, ha a ne a ka tsebiswa hore Chikano o ne a etetse kereke ya St Paul Mission kwana Kweneng? (2)
- 3.18 Ke ketsahalo efe eo o ka reng e ile ya tlisa tharollo mathateng ao Chikano a iphumaneng a le ho ona naheng eo o e boletseng ho 3.12? (2)
- 3.19 Sekaseka kamoo mongodi a bontshang tlholo kateng paleng ena. (3)

[35]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 35**

KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA**POTSO YA 4: SEFI – DJ Nkutha**

Bala qotso e latelang ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng tshwantshisong yohle.

TEMA YA G

MMANKEPE:	Basadi, ebe ke mehlolo ya eng ee e ntlhahelang? Ha ke kgolwe ka nnete. Nke ke ka hlola ke e kgotswe taba ena. O ne a qetile ditaba Mosotho wa kgale ha a ne a itse ho robala ke ho fetoha. Kapa e be ke yona tswelopele na basadi? Tjhe, ha ke kgolwe. Ebe ho uwa kae ke moeka ha a iphile metsi mesong tjee? Ka nnete o mmakaditse. Ke tseba e le ngwana ya lekgonatha ka matsoho a hae, empa kajeno o besitse mollo. Re tla ke re utlwe tsa hae kajeno tjena. E mpe ebe tse hlapohetsweng e seng ho nna re tshwarwa poho ke bana mona letsatsi le tjabile. Butle ke behe metsi hore Raboditse ha a tsoha a tsebe ho hatlela. (<i>Ho kena Nkepe</i>)	5
NKEPE:	Hao mme, wa bua o inotshi ebe bothata ke bofe? Ha eba o nahana ka nna o theole letswalo hobane tsohle di motjheng. Di madulong ditaba ke a o hlapanyetsa. Sehlophanyana seno sa leshome ke se ranthantse ha bohloko feela. Ke utlwile ka lesiba ho thella bolatjha hore ke se bontshitse tosa le madinyane a yona.	10
MMANKEPE:	Tloha mona. O tla utlwa motho wa lona a ikeme ka leshome le se na motso a bala ditsuonyana kgoho e eso qhotse, ere ha di hlahella pepeneneng motho wa lona a be a rabaka sa kgoho e batla ho behela.	15

- 4.1 Ke sefe se neng se etsa Nkepe a tsohe a thabile hakaana ho latela qotso? (1)
- 4.2 Ke ketso efe qotsong ya Mmankepe e re tiisetsang hore o ne a hlokometse Raboditse? (1)
- 4.3 Qolla polelo TSE PEDI tseo o di kgethileng qotsong ho hlalosa kamoo Nkepe a neng a tletse tlhahlobo eo a e ngotseng kateng. (Sheba mola wa 13–15) (2)
- 4.4 Nkepe o bile le maikutlo a jwang ha a lemoha hore dintho ha di a tsamaya jwalo kaha a ne a hopotse? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 4.5 Mmankepe o ne a bolelang ha a re, 'Nkepe o ne a bala ditsuonyana kgoho e eso qhotse?' (2)
- 4.6 Ke ka makgetlo a makae Motaung a phoqa Tiisetso ka seo a neng a mo tshepitsitse sona, ebe ha a se phethise? (1)
- 4.7 Hlalosa kamoo lewa la tlholo le sa fihlellwang kateng tshwantshisong ena. (2)
- 4.8 Na ketsahalo ya ho tshwarwa ha Motaung e bontsha sehlohlolo paleng ee? Tshehetsa ka lebaka. (2)
- 4.9 Sekaseka kamoo setswalle sa Motaung le Raboditse se ileng sa hodisa kgohlano kateng tshwantshisong ena. (3)

MMOHO LE

Boela o bale qotso e latelang ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng tshwantshisong yohle.

TEMA YA H

MMATISETSO:	O botsa karabo wena. O tseba hantle moo monnaka Kgathatso, a leng teng. Leha eba o mo entse sethotsela mpontshe yena. Ha eba o mo retile, le teng ke tla thabela ho nka masapo a hae ke yo a pata ka molao.	
RABODITSE:	O llohele ho pota. Ha jwale o lekile ho bua mosadi. Ke tla o araba ka ho otloloha ke sa lobe letho. Ha ke na ho kwekwetla tsela empa ke e bona hore e kutlehile. Moo ho ditsweng nka senya nna. (<i>A ithoka.</i>)	5
	<i>Nna mokgutli wa ho senya semate, La ka leraba le mo tshwere a itebetse, a dutse a bonya le matjholotjholo, A ratlana molekong, matekatse a mo hwalatsa, a kgutle a kgotse mafu bosekankoka, mafu a hlotseng ditsebi le botsebanyane.</i>	10
	Mme Mmatisetso, monna wa hao o dula ha Mmatshela. Ha re ye teng ke ile ho le bontsha. O lekile ho beta mofumahadi wa ka makgetlo. O ne a ka paka Mmankepe, jwale o ile Pitsaneng le Nkepe ho ya rema patsi. Monnao mme, ke ntja e lapang. O nkwenehetse, ke hona.	15
MMATISETSO:	(<i>A maketse.</i>) O o kwenehetse jwang? O tshephe ya seisanone monna towe!	
RABODITSE:	Ka baka la manyofonyofo ao a a etsang ha ka mona. Ha re yeng ke ile ho le bontsha moo a sunyang hlooho teng, feela ke nahana hore yena o mosebetsing. Nna ke lofile ha ke monate.	20

- 4.10 Mmatisetso o ne a tsamaya le mang nakong eo ba fihlang ha Raboditse ba ilo batla monnae? (1)
- 4.11 Mmatisetso ha a fihla ha Raboditse a ilo batla monnae, Mmankepe o ne a le hokae? (1)
- 4.12 Ke taba efe eo Mmatisetso a neng a sa e tsebe eo a qalang ho e utlwa ha a fihla ha Raboditse? (1)
- 4.13 Bolela dintho TSE PEDI tse bontshang maemo ao Motaung a neng a se a le ho wona nakong ena eo Mmatisetso a mmatlang ho Raboditse. (2)
- 4.14 Akaretsa seo o se utlwisisang ka ditaba tsa thoko ya Raboditse e qotsong. (2)
- 4.15 Ketsahalo eo ho yona Motaung a inyatsang, a bile a itshola hore hoja a mamela Mmatisetso, e re totobaletsa ... (sehlohloho, mothipoloho, tharahano). Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 4.16 Mmatisetso le Raboditse ba tshwana ka ntho efe ditabeng tse qotsong? (2)
- 4.17 Mantswe ana a Raboditse, 'Monnao mme, ke ntja e lapang. O nkwenehetse, ke hona', a totobatsa tomatso jwang tshwantshisong ee? (2)
- 4.18 Tshwantshiso e sebedisitsweng mantsweng ana, 'Monnao mme, ke ntja e lapang', e o thusa jwang ho utlwisisa seo Raboditse a se bolelang? (2)
- 4.19 O nahana hore ebe Raboditse o ile a hlola qosong eo a neng a qosa Motaung ka yona. Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 4.20 Na taba ya Raboditse ya hore ho na le mafu a hlotseng ditsebi e a kgolweha? Fan aka lebaka la karabo ya hao. (2)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 35

KAROLO YA C: DIPALEKGUTSHWE

Araba POTSO ya 5.1 le POTSO ya 5.2.

POTSO YA 5: PELO E JA SERATI – ME Makhapa le ba bang**5.1 'HA E LALE'**

Bala qotso e latelang ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng palekgutshweng yohle.

TEMA YA I

Mahaila ke modulasetulo wa mokgatlo wa ditekesi tsa moo Mantshonyana. O lekile ho bua le borathepa ka makgetlokgetlo hore ba lese boitshwaro bona ba dikgoka empa ha ho phetoho. Hantlente Makgisa ke yena ya lenyokonyane ka hara borathepa. O meharo, o dikgoka o bile o kgantsha hore yena ha a kgathalle ho tshetjwa, motho ha a le kgahlano le yena, o phakisa a mo qhala boko ka tholwana. Mahaila ke enwa kajeno, o batla ho mo haila.	5
'Ke kgathetse ke merusu le dipolayano tse etsahalang mona ditekesing. Ha e le hantle ha se nna feela ya kgathetseng, setjhaba sohle sa motse ona wa heso se utlwile, ho lekane. Taba ena ya hore Makgisa a ferekanye kgwebo ya rona tjena, e tlamehile ho fihlela bokgutlo. Ke kgale re mo tshaba le ho mo thothomella, ho lekane. Ho ka mpa ha shwa nna ho na le hore ho shwe batho ba se nang molato jwalo ka ha ho se ho ntse ho etsahala. Ke tla hle ke iteanye le yena Makgisa, ke mo hlokomedise hore jwale o mphihlile. E, ke tla hle ke e late letailane. Ke kgale le benya re fetlame, ho lekane.' Ke Mahaila eo a bua a le mong.	10 15

- 5.1.1 Diketsahalo tsa palekgutswe ee di etsahalla motseng ofe? (1)
- 5.1.2 Mosebetsi wa mophetwa ya buang qotsong ee ke ofe? (1)
- 5.1.3 Ke taba efe ya bohlokwa e hlokometsweng ke Mahaila mosebetsing oo wa bona? (1)
- 5.1.4 (a) Ke mophetwa ofe eo re ka reng ke mofapanyi palekgutshweng ee? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- (b) Ho ya ka qotso, o ka re Mahaila o fapana jwang le mophetwa eo o mmoletseng ho 5.1.4(a) ka botho bona? (2)
- (c) Ke eng e o tsebisang hore mophetwa eo o mmoletseng ho 5.1.4(a) ke nako e telele a duba batho? (1)
- 5.1.5 Kgohlano e hlahellang qotsong ee, ke ya mofuta ofe? Fana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 5.1.6 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o tshehetse karabo ya hao ka lebaka. (2)
- Sehlooho sa palekgutswe ena se dumellana le diketsahalo tsa yona.

- 5.1.7 Ke eng e ka beng e ile ya etsahala hoja Susanna a ne a le siyo kopanong? (2)
- 5.1.8 Nnetefatsa polelo e latelang ka ho fana ka lebaka.
Ditaba tsa palekgutswe ena di a kgolweha. (2)
- 5.1.9 Ke sefe seo o ithutileng sona ketsahalong eo ho yona Susanna a tsitlalleng hore ho fumanwe tharollo ya moshwelella kgwebong ya bona? (2)

MMOHO LE

5.2 'MPHELEHETSE'

Bala qotso e latelang ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng palekgutshweng yohle.

TEMA YA J

Koloi, tjhir-r-r-tjir ...! A leka ho e emisa, a e soka, a re o a kgina empa ya hana, ya nka Kgaupe, ya mo hulanya, ya mo lematsa, ya ba ya mo tabolela empa a phela, a se ke a shwa. A sala a rapalletse ka hara tsela empa a lemetse, a phutsaphutsa madi, a bile a dumaela. Mokganni le koloi ya hae, ba kgaola fense ya ntlo eo koloi e ileng ya leba ho yona ka mora ho lahlehelwa ke taolo. Ya thula lebota, la ba la peperana. Kgaupe a tloswa moo ke balaolasephethephethe le mapolesa a idibane. Ha a fihla sepetlele, a phaphama ka mora thuso ya pele. Ha a phaphama jwalo, kelello e ne e tarakane a ipuela dipuo tse ding feela, tse kopakopaneng. A bolela kamoo batho ba neng ba mo lelekisa kateng, ba batla ho mmolaela bohlale le botle ba hae. Ditaba le boitshwaro boo ba hae, tsa etsa hore ba bang ba baoki ba fele pelo, ba hloke mamello, ba mo tenehele. Ha eba jwalo ho fihlela a loka hloohong, a kgona holellwa dintho, batho le ditaba.	5 10
Tshwaro ena e mpe ya e bonang sepetlele, ya phakisa ho mo hopotsa sesosasosa se mo kentseng moo. A qala fatshe, a beha matsoho hloohong, a lla ha bohloko ho feta pele empa kgetlong lena, a qetela selo sa hae ka polelo ena: 'O sitilwe keng ho mphelehetsa hore ke fihle badimong kapele.'	15

- 5.2.1 Ke eng e bakileng kotsi eo ho buuwang ka yona qotsong? (1)
- 5.2.2 Ditaba tsa palekgutshwe ee di etsahala mehleng ya kajeno/sejwalejwale. Fana ka dintho TSE PEDI qotsong tse tiisang sena. (2)
- 5.2.3 Bolela ntho E LE NNGWE e bontshang hore bophelo ba Kgaupe ha a le sepetlele bo ne bo ntse bo itshwanela le ba habo. (1)
- 5.2.4 Hlalosa kamoo ketsahalo ya bobedi ya thothobolong e hlahisang mothinya o sa lebellwang kateng. (2)
- 5.2.5 Tharollo ya qaka eo Kgaupe a neng a tobane le yona e ile ya fihlellwa jwang? (2)

- 5.2.6 Mantswe ana, 'Tsietsi e latela tshotleho', a amana jwang le bophelo ba Kgaupe? (2)
- 5.2.7 O nahana ke lebaka lefe le ileng la etsa hore mapolesa a se ke a emela ambulense empa a isa Kgaupe sepetelele ka boona? (2)
- 5.2.8 Hobaneng ha ho ne ho le bohlokwa ho ngaka hore e tsamatsamaye le Kgaupe ho ya fihla monyako? (2)
- 5.2.9 Sekaseka ka moo phethelo ya palekgutshwe ena e totobatsang tumelo ya Basotho kateng. (3)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: [35]

KAROLO YA D: DITHOTHOKISO

Araba POTSO ya 6.1 le POTSO ya 6.2.

POTSO YA 6

6.1 Bala thothokiso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

MANTAHA HOSENG – PM Ramathe

- 1 Titjhere sekolong ke lenyora feela,
- 2 Metsi o a qhapha sa ntja lekesi,
- 3 Tae di nyehlile di hana ho tiya,
- 4 Empa ha se phoso ke tsa Mantaha diketsahalo.

- 5 Ngwana wa sekolo sehloho wee!
- 6 Kelello e hana ho tsepama dithutong,
- 7 O nahana tsa maoba diketsahalo bongata,
- 8 Empa ha se phoso ke tsa Mantaha diketsahalo.

- 9 Matsale o kwebelaka lebaleng,
- 10 Ka hanong o bua dibodu o bua dikate,
- 11 E, hoba ngwetsi ke setsohaphora e rata boroko,
- 12 Empa ke tsona tsa Mantaha diketsahalo.

- 13 Ramorwetsana pelo e tlokoma sa lekweba,
- 14 Bohale ke ba mollo le sebafole,
- 15 E, hoba Nthabiseng ha a robala hae ke rebatliseng,
- 16 Empa ke tsona tsa Mantaha hoseng diketsahalo.

- 17 Base le mmisi foranteng ke methemelle,
- 18 Ba tadimme ka a mafubedu mahlo,
- 19 Base nxa o e bitsa totela,
- 20 Empa o a lebala hore ke Mantaha hoseng.

- 6.1.1 Ditaba tseo ho buuwang ka tsona thothokisong ena di etsahala letsatsing lefe bekeng? (1)
- 6.1.2 Ke bothata bofe bo amang baithuti ka letsatsi leo o le boletseng ho 6.1.1? (1)
- 6.1.3 Qolla lekgohledi molathothokisong wa 9. (1)
- 6.1.4 Ho ya ka temanathothokiso ya 1, titjhere o lebelletswe ho apara jwang? (1)
- 6.1.5 Qolla lentswe le bontshang kgonyetso temanathothokisong ya pele. (1)
- 6.1.6 Tshwantshwanyo/papiso e sebedisitsweng molathothokisong wa 13, e o thusa jwang ho utlwisisa maikutlo a Ramorwetsana? (1)

- 6.1.7 Ke mokgabisopuo ofe o sebedisitsweng molathothokisong wa 3? (1)
- 6.1.8 Anastrofi e fumanwa molathothokisong ofe temanathothokisong ya 3? (1)
- 6.1.9 Molathothokisong wa 7 sethothokisi se phetapheta tumannotshi 'a', mokgabisopuo ona o bitswang? Bohlokwa ba ona ke bofe? (2)
- 6.1.10 Sejura/kgefutsohare e sebedisitsweng molathothokisong wa 15 e sebedisitse ka sepheo sefe? (2)
- 6.1.11 Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang.
Ho na le mantswe a phetaphetwang temanathothokisong e nngwe le e nngwe. Sena se bitswa ...
A Phetapheto e rapameng.
B Phetapheto e diehileng.
C Lehlaso.
D Poeletsamodumo. (1)
- 6.1.12 Hlalosa bofokodi bo teng molaetseng wa thothokiso ena. (2)
- 6.1.13 Qolla lebitsomamarane temanathothokisong ya 3, o be o fane ka bohlokwa ba lona. (3)

MMOHO LE

6.2 Bala thothokiso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

KGAEYANE – RN PHUME

1 Wena mme tshela-se-tlale,
 2 Wena o qethisitseng Kgaeyane;
 3 Ha o lemohe meokgo,
 4 Meokgo ya bang ka Kgaeyane.

5 Ka mosebetsing teng,
 6 Setsweng ke Gauteng;
 7 Nna Kgaeyane, nteseng,
 8 Mona lapeng, ke hafa ka nkatana!

9 Ha e le metsi ona,
 10 Wa thena o a a hlompha;
 11 Ke sa ngwetsi le ratsale,
 12 Kgaeyane, podile e a ikgathatsa.

- 6.2.1 Ho ya ka thothokiso ee, ke mang mme ya bitswang tshela-se-tlale? (1)
- 6.2.2 Ho ya ka sethothokisi ke kotsi efe e tlisitsweng ke mme tshela-se-tlale ha Kgaeyane? (1)
- 6.2.3 Hlalosa hore pebofatso e sebedisitsweng molathothokisong wa 9 le 10, e o thusa jwang ho utlwisisa temanathothokisong eo. (2)
- 6.2.4 Ho ya ka ditaba tsa thothokiso ee, hobaneng ha sethothokisi se sebedisitse thehello lebitsong lena, 'Kgaeyane'? (2)
- 6.2.5 Qolla molathothokiso o totobatsang monko wa Kgaeyane. (1)
- 6.2.6 Bokgabo ba tshebediso ya feelwane bo molathothokisong wa 7 bo sebedisitse ka sepheo sefe molathothokisong oo? (2)
- 6.2.7 Molathothokisong wa 11, ho sebedisitse mokgabisopuo ofe? (1)
- 6.2.8 Phethapheto e sebedisitsweng molathothokisong wa 1 le 2 e sebedisitse ka sepheo sefe? (2)
- 6.2.9 Ke thuto efe eo re e rutwang ka thothokiso ee? (2)
- 6.2.10 Sekaseka kamoo karaburetso e sebedisitsweng molathothokisong wa 3 e o thusa kateng ho utlwisisa se bolelwang molathothokisong oo? (3)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA D: 35
MATSHWAO A PAMPIRI YOHLE: 70